

Резюме

В статті здійснюється спроба проаналізувати суть і зміст визначення «права людини», які реалізуються в сфері публічного управління, класифікувати доктринальні підходи і запропонувати удосконалене бачення даної проблематики.

Ключевые слова: права людини, публічне управління, адміністративно-правовий статус

Summary

In this article the concept and matter of the definition of human rights that are realized in the field of public administration are analyzed, distinct doctrinal approaches are marked out and an improved vision of the mentioned problems is presented.

Key words: human rights, public administration, administrative and legal status.

Отримано 25.11.2009

І. О. МАЗУРОК

Ігор Олегівич Мазурок, кандидат юридичних наук, доцент Закарпатського державного університету

**ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ
ТА ВІЙСЬКОВИХ СТРУКТУР НА ЗАКАРПАТТІ У 1939–1944 РОКАХ**

Територія Закарпаття, подібно до інших західноукраїнських земель – Східної Галичини і Північної Буковини, з певних історичних обставин, була насильно відірвана від основної території України і включена до складу іноземних держав. Відповідно до цього, виникає потреба у розкритті особливостей функціонування правових інститутів у регіоні за часів його перебування у складі гортистської Угорщини, у нерозривному зв'язку із попереднім та наступними історичними періодами їх розвитку. Специфіка розвитку і функціонування державно-владних інститутів регіону в зазначений період досліджені фрагментарно, на відміну від періодів його перебування у складі Чехословацької Республіки, Карпатської України та Радянської України.

У наявних працях діяльність органів публічної влади головним чином розглядається в загальноісторичному ракурсі, а власне правові аспекти згадуються спорадично і поверхово. У дослідженнях О. Довганича¹, З. Пашкуя², А. Пушкаша³, О. Русина⁴, В. Худанича⁵ різко негативно оцінюється діяльність угорських правоохоронних органів та військових підрозділів на Закарпатті у 1939–1944 роках, вони розглядаються як суто репресивні органи фашистського режиму. У новітніх роботах угорських вчених Л. Брензовича⁶, Г. Несце⁷ прослідковуються більш помірковані характеристики названих структур. Завданням даної статті є висвітлення юридичної площини статусу правоохоронних органів у регіоні в досліджуваній період.

Із включенням до складу Угорщини на Закарпатті починає функціонувати нова система силових структур – поліція, жандармерія та військові відомства. Відповідно до постанови уряду від 22 червня 1939 р.⁸, на підкарпатській території завдання державної безпеки, зокрема нагляд за іноземцями, в рамках угорської королівської поліції виконували поліцейське управління прикордонної області (прикордонний поліцейський капітан) на чолі з А. Мешко з Будапешта та підпорядковані йому сім поліцейських представництв прикордонної області (поліцейські експозитури прикордонної області) – в Хусті, Ясіні, Воловці, Ужкю, Перечині, Солотвині та Воловому (Міжгір'я)⁹. До їх компетенції входило: 1) висилка «неблагонадійних» осіб; 2) візування бланків закордонних пас-

портів; 3) контроль за дотриманням правил виїзду із країни; 4) виявлення та відвернення злочинів, спрямованих проти безпеки держави та громадського порядку.

В цих межах вони також могли: надсилати звернення до розташованих на їхній відомчій території управ населених пунктів, жандармських управлінь, а також до прикордонних постів, і перелічені суб'єкти зобов'язані були відповісти на нього та дати донесення за зверненням; проглядати документи й картотеки стосовно справ, що перебувають у віданні розташованих на території їхньої діяльності управ населених пунктів і належать до компетенції поліцейського управління або ж представництва, і давати вказівки управам населених пунктів у зв'язку з цим. Сільські представництва і нотаріати повинні були щовечора повідомляти начальника прикордонної поліцейської експозитури про всі важливі події, що мали відбутись, або відбувалися в районі діяльності нотаріату. А саме: терористичні акти, великі демонстрації, страйки і народні рухи; офіційні або неофіційні візити глави держави, членів уряду, церковних і громадських діячів; великі свята позамісцевого значення, «партійні рухи державного значення» тощо¹⁰.

Паралельно діяли поліцейські управління та представництва, що виконували практично ті ж функції, тільки не у прикордонних районах. Поліція також спостерігала за білоемігрантами, яких в краї налічувалося 143 чол., допомагала військово-адміністративній і господарській комендатурам у боротьбі з партизанами, перевіряла державних службовців на благонадійність щодо угорського уряду¹¹. Міністерство внутрішніх справ зобов'язувало органи місцевої влади і поліцію складати списки «неблагонадійних» – комуністів, українських агітаторів, організаторів страйків¹². Остаточне рішення про інтернування осіб, незважаючи на громадянську належність, також виносив поліцейський орган першої інстанції¹³.

Міністр внутрішніх справ безпосередньо керував і контролював роботу прикордонного поліцейського капітанату і поліцейських експозитур, був другою інстанцією по справах, що були у компетенції названих структур¹⁴. Розпорядженням уряду від 24 лютого 1940 р. він міг уповноважити – невіддільно від особи уповноваженого – начальників окремих поліцейських капітанатів і їх заступників в обсягу і компетенції та на тій території, яку сам встановлював¹⁵. Створювалась матеріальна база поліції, збільшувався її особовий склад. У Мукачеві було побудовано приміщення для капітанату поліції вартістю 550 тис. пенге, у Воловці – казарма прикордонної поліцейської сторожі за 400 тис. пенге¹⁶. На підкарпатську поліцію у 1939–1940 рр. виділено 1900 тис. пенге; у 1941 р. на потреби поліції в Мукачеві та Воловці виділено 800 тис. пенге, у 1942 р. ця сума становила 1200 тис. пенге¹⁷. Кількість слідчих інспекторів у 1939 р. на Підкарпатті та у Трансильванії становила приблизно 1 тис. 250 осіб¹⁸.

Статус поліцейських органів, що діяли в регіоні, свідчить про те, що їх структура та повноваження не відрізнялися від загальноугорських. Створення окремого управління прикордонної поліції можна пояснити географічним розташуванням краю. Характерно, що поліцейські органи мали право на досудові репресії та переслідування осіб за політичне минуле. Враховуючи те, що апеляція на дії поліції подавалася не в суд, а до міністра внутрішніх справ, і, фактично, не тільки закон, але й він визначав компетенцію посадових осіб відомства, створювалася широка можливість для порушення прав людини в рамках нормативного поля.

Дещо інший статус мала жандармерія. Так, згідно з «Положенням про роботу жандармерії»¹⁹, для охорони громадського порядку міста Берегова та прилеглих територій виділялося 14 жандармів. Вони виконували розпорядження муніципальної влади, ради, керівників вищестоящих органів, що стосувалися їхніх безпосередніх службових обов'язків по дотриманню громадського порядку.

Посадові обов'язки жандармерії налічували більше тридцяти пунктів, включаючи облік скарг, зберігання загублених речей та тварин, перевірку чистоти вулиць. Повноваження цього органу, що характеризують його як силову структуру, були такими: під час розслідування злочинів надавати допомогу поліції і подавати донесення на тих, хто порушує діючі розпорядження влади; при затриманні особи за правопорушення через поліцію вжити заходів для подальшого розслідування справи; облікувати та наглядати за поведінкою та зв'язками «неблагонадійних» осіб та приїжджих; забезпечувати явку людей на суспільно корисні роботи; здійснювати видворення з території; розпочинати

розслідування у всіх тих справах, на які дістає розпорядження від міської ради чи нотарського уряду.

З початком війни жандармерія була підпорядкована військовому командуванню²⁰ і щодо її співробітників діяли окремі правила судочинства. Розпорядженням міністра народної оборони від 28 березня 1942 р.²¹ жандармські коменданти (начальники) уповноважувались правом кримінального переслідування стосовно до своїх підлеглих. Визначалось, зокрема, що: комендант жандармського району керував підпорядкованими йому жандармами рядового складу; інспектор жандармерії – офіцерським складом і рядовими жандармерії, якщо останні не підпадали під компетенцію районних комендантів.

Зброю жандарми могли використовувати тільки у випадку: самозахисту, з метою відвернення справді небезпечного нападу на особу, що захищається, чи загрози життю іншої особи; якщо небезпечний злочинець не здається чи не покидає місця своєї схованки; якщо хтось перешкоджає виконанню службових обов'язків і інакше його не можна зупинити; затримання особливо небезпечних злочинців, що втікають і яких іншим способом затримати не можна²². Тільки з наближенням лінії фронту розпорядженням уряду від 14 січня 1944 р.²³ жандармські команди в деяких частинах Закарпаття мали право застосовувати зброю проти всіх, хто є підозрілим і на оклик тікає. Про це без затримок було повідомлено у місцевій пресі, а також шляхом бубнування²⁴.

Кількісний склад відомства в регіоні коливався. На початку 1939 р. в Ужгороді діяли жандармський клас та слідчий орган жандармів, а також одна слідча група жандармів у цивільному одязі. В Ужгородському районі загалом перебувало 30 жандармських сторож (взводів)²⁵. Кількість поліцейських у Берегові становила 146 чоловік, із них 110 – угорці²⁶. Для посилення захисту громадського порядку у травні 1939 р. міністерство внутрішніх справ надіслало на Закарпаття понад тисячу жандармів²⁷. Кожний комендант експозитури мав у своєму розпорядженні до 25 жандармських станцій. Наприклад, у розпорядженні хустського жандармського підполковника А. Крічфалуші-Габара у 1939 р. було близько 250 жандармів на 25 постах, які обслуговували 150 населених пунктів²⁸. На 1941 рік у Перечинському окрузі налічувалось 94 жандарми, в Іршаві – 15, у Нижніх Воротах – 17, в Хусті – 30. В Ужгороді у 1939 р. відкрито жандармську школу, під прикриттям якої на випадок заворушень базувався мобільний загін у 500 чоловік²⁹. На 1942 р. у с. Черногорова Великоберезнянського округу перебувало 73 жандарми, у селі Млини цього ж району – 12 жандармів та прикордонний батальйон³⁰.

Отже, жандармерія, яка підпорядковувалась військовому міністерству і одночасно виконувала розпорядження адміністративних органів, фактично суміщала наглядові, поліцейські, адміністративні та каральні функції, охоплюючи досить широкий спектр громадського життя. Загалом у краї постійно перебувало близько 2 тис. озброєних жандармів – тобто один на триста жителів. Ці фактори позиціонують відомство як дієвий інструмент правоохоронної чи репресивної політики влади.

У регіоні також здійснювали правоохоронну діяльність такі структури, як прокуратура та адвокатура. У Хусті з 27 червня 1939 р. розпочала свою діяльність королівська прокуратура³¹, яка виконувала функції державного обвинувачення, слідкувала за дотриманням законності під час слідчого та судового процесів, могла сама порушувати і розслідувати кримінальні справи. Прокурори призначалися регентом за поданням міністра юстиції³², якщо при цьому вони відповідали тим самим вимогам, що і судді³³. Слід зазначити, що угорське законодавство зараховувало прокуратуру до судової системи.

Організаційна будова адвокатури та порядок допуску до здійснення діяльності свідчать про відчутний контроль з боку держави над цією інституцією. Так, клопотання про прийняття до реєстру адвокатської палати від жителів Закарпаття розглядала приймальна комісія, організована для цієї мети в місті Кошице. Вона складалася з голови та восьми членів, яких міністр юстиції призначав з-поміж адвокатів, членів судів та прокуратор. Приймальна комісія на предмет клопотання вносила пропозицію до міністра юстиції, який остаточно вирішував питання. Не приймали тих, чия поведінка викликала заперечення з огляду на національність або професійну добропорядність. Особи єврейської національності могли бути прийняті в більшій кількості, ніж дозволяло антиєврейське законодавство³⁴. У «знову приєднаних» областях жінки могли набувати статусу кан-

дидата в адвокати, помічника адвоката і адвоката, якщо при всіх інших умовах були докторами права³⁵.

Якщо адвокати, які практикували на Закарпатті на момент 2 листопада 1938 р., не були прийняті в члени адвокатської «комори», то вони могли продовжувати працювати лише півроку³⁶. Їх не можна було викреслити із іменного списку адвокатів через несплату адвокатських внесків, якщо той після 1-го вересня 1939 р. був призваний до війська³⁷. Розпорядження захищало права адвокатів, що є показником ставлення до них з боку держави, отже, визнання і поваги останньої до статусу недержавної інституції, яка захищає права, свободи і законні інтереси особи. На 1 липня 1940 р. членів адвокатської палати було: в Ужгороді – 17, Мукачеві – 14, Берегові – 15, Виноградіві – 3, Хусті – 1³⁸.

Щодо військових, то кількісна і якісна їх присутність у регіоні зумовлювалась статусом «знову приєднаної» території та прикордонним розташуванням. Карпатська група під командуванням генерала Ф. Сомбатхеї нараховувала 84 тис. чоловік³⁹. Закарпаття входило до району дислокації VIII угорського королівського гонведського корпусу, у складі якого діяли 22-а, 23-а, 24-а піхотні бригади, 1-а кавалерійська бригада, гірська бригада та 7-8-а гонведська бригада⁴⁰. Влітку 1939 р. в Ужгороді почали діяти військово-адміністративна та господарська комендатури на чолі з генерал-майором Фегером. Усього на Закарпатті їх було п'ятнадцять, а командування розміщалося в районі Поляни⁴¹.

Роль армії зросла із початком Другої світової війни. Розпорядженням уряду від 1 вересня 1939 р. у столиці кожної корпусної команди починав діяти урядовий комісар для мобілізації держави. До його компетенції входило: а) регулювання діяльності цивільних властей та інституцій, пов'язаної з мобілізаційними заходами на території корпусу; б) нагляд за дотриманням цивільними властями правових норм, що регулюють здійснення заходів по обороні; в) сприяння коменданту корпусу при його зносинах із цивільними властями. У межах цих повноважень урядовий комісар наглядав за діяльністю цивільних властей, перевіряв їх розпорядження і міг видавати свої, зобов'язував проводити певні заходи. Зазначимо, що ця посада з аналогічними повноваженнями була запроваджена в усіх адміністративно-територіальних одиницях Угорщини.

Помітною була тісна співпраця військових і адміністративних органів. Так, великобичківський нотаріат 5 липня 1939 р. пропонував Рахівській окружній військовій прокуратурі ліквідувати місцевий кооператив «Єдність», оскільки той функціонував тільки формально і був організований в рамках забороненої комуністичної партії⁴². У розпорядженні начальника Рахівської окружної військової комендатури нотаріам від 14 грудня 1939 р. вказувалось на необхідність складання списків «неблагодійних», які були членами організації «Левенте»⁴³. Поряд із цим витребування транспортних засобів для задоволення потреб армії здійснювалось наказом обштинного начальства на підставі запиту військової комендатури, і тільки в крайньому випадку – безпосередньо військовою комендатурою. Остання повинна була обов'язково повідомити місцеву адміністрацію. Пошкодження (в тому числі хвороба тварини) та амортизація відшкодовувались⁴⁴. З наближенням лінії фронту була введена посада урядового комісара (уповноваженого) зони військових дій. Він забезпечував безперервність управління цивільними та громадськими справами на території Закарпаття, а керівники цивільних органів свої рішення мали узгоджувати із співпрацюючими з ними військовими командирами. Щодо такої взаємодії урядовий комісар у краї А. Вінце 18 квітня 1944 р. писав: «... на моє переконання, найкращого результату можна досягти шляхом невтручання, без причин на те, у діяльність цивільних»⁴⁵.

Що стосується діяльності спецслужб, то при корпусному командуванні в Ужгороді 10 жовтня 1939 р. було створено другий відділ контррозвідки (діяв під прикриттям відділу з уточнення карт (térképszet)⁴⁶ на чолі з полковником І. Ошватом, компетенція якого поширювалась на комітати Унг, Берг, Мараморош, Угоча, Сатмар та Саболч. Завдання – забезпечення наділеної надзвичайними повноваженнями служби контррозвідки та національної безпеки на території його діяльності⁴⁷. Відомство боролось з проявами антидержавної та комуністичної діяльності. Органам контррозвідки підпорядковувались так звані військові заводські секретарі – таємні агенти, які слідкували за

політичними настроями на військових підприємствах⁴⁸. На підприємствах фірми «Латориця» діяли ужгородський відділ контррозвідки, мукачівська та воловецька контррозвідувальні експозитури⁴⁹. Осіб, підозрюваних у комуністичній діяльності, але за відсутності доведених фактів ужгородський відділ контррозвідки VIII гонведського корпусу передавав у розпорядження поліцейського капітанату для інтернування або під поліцейський нагляд⁵⁰. Полковник контррозвідки І. Сентпалі зазначав, що діяльність цього відомства населення оцінює вкрай негативно, бо не може зрозуміти, як при наявності та функціонуванні військових, поліції та жандармерії може діяти ще одна установа, яка веде розслідування, здійснює арешти, більше того – брутально застосовує силу до арештантів на підставі підозри їх у шпигунстві⁵¹.

Форми взаємодії поліцейських органів, військових відомств та адміністративних структур характеризує циркуляр міністра внутрішніх справ поліцейським капітанатам і підпуанам від 30 червня 1941 р. Документ зобов'язував керівників поліцейських органів раз на тиждень особисто зв'язуватись з керівниками органів контррозвідки (які дістали аналогічний наказ від начальника генштабу), а також встановити найтісніший зв'язок з жандармським відділом розшуку. Поліція повинна була забезпечити пріоритет військових інтересів, а в разі виникнення розходжень між гонведським і своїм керівництвом щодо вжиття певних заходів, повідомляти про це міністра внутрішніх справ⁵². Аналогічну інформацію про порядок погодження дій поліції й контррозвідки містить лист головного капітана поліції міністрові внутрішніх справ від 12 липня 1941 р⁵³.

Аналізуючи статус військових структур на території Закарпаття, можна констатувати: навіть після запровадження регентського комісаріату армія продовжувала відігравати значну роль у процесі управління краєм. Так звані «мобілізаційні заходи» та «заходи по обороні вітчизни» уможлилювали втручання практично в усі сфери державного та громадського життя. Органи контррозвідки, незважаючи на формально вузьке коло відання, фактично користувалися надзвичайними повноваженнями.

Розкриваючи місце і роль силових та правоохоронних органів у забезпеченні правопорядку в регіоні, зазначимо, що всі відомства, які тут функціонували, їх статус і повноваження були аналогічні загальноугорським. Принциповим для розуміння правового становища регіону є той факт, що спеціальних структур, створених суто для Закарпаття, не існувало. А показовим для характеристики державного (політичного) режиму є те, що поліція та жандармерія в рамках закону виконували одночасно адміністративні, слідчі та судові функції, їхні повноваження часто перетиналися й дублювалися. Армія та військова контррозвідка активно втручалися у громадсько-політичне та господарське життя краю. Загалом можна стверджувати: силові та правоохоронні відомства, що діяли на Закарпатті, мали такі офіційні повноваження, які дозволяли їм активно втручатися у суспільні відносини та ефективно контролювати різні сфери життя краян. Все це свідчить про потужний тоталітарний потенціал функціонуючого тут державного механізму, однак, попри відчутний вплив військових на суспільно-політичну ситуацію, військова диктатура не мала місця.

¹ Довганич О. Репресії угорського окупаційного режиму і закарпатський рух опору / Закарпаття під Угорщиною. 1938–1944 / Упоряд. і передм. В. Маркуся та В. Худанича – Ужгород: Карпати – Гражда, 1999. – 232 с. – С. 194–218.

² Паішкуй З. Антинародна політика фашистської Угорщини на Закарпатті в 1938–1944 рр.: Дис... канд. іст. наук. – Ужгород, 1974. – 194 с.

³ Пушкаш А. Цивілізація или варварство: Закарпатье 1918-1945 / Андрей Пушкаш; Институт славноведения РАН. – М.: Изд-во «Европа», 2006. – 546 с.

⁴ Русин О. Економічне становище Закарпаття у 1938-1944 рр. / Закарпаття під Угорщиною. 1938–1944 / Упоряд. і передм. В. Маркуся та В. Худанича – Ужгород: Карпати – Гражда, 1999. – 232 с. – С. 64–87.

⁵ Худанич В. Розчленування Чехословаччини й окупація Закарпаття Угорщиною, 1938–1939 рр. / Закарпаття під Угорщиною. 1938–1944 / Упоряд. і передм. В. Маркуся та В. Худанича – Ужгород: Карпати – Гражда, 1999. – 232 с. – С. 13–48.

⁶ Brenzovics László. A Magyar kormányzat Kárpátalja-politikája, 1939–1941. / Kárpátalja 1938–1941. Magyar és ukrán történeti közelítés. – Budapest, 2004. – 277 old. – old. 87-118.

⁷ Necze Gábor. Kárpátalja az állambiztonsági jelentések tükrében, 1939–1944 // Kárpátalja 1938–1941. Magyar és ukrán történeti közelítés. – Budapest, 2004. – 277 old. – old. 119–146.

⁸ Розпорядження м. кор. министерства № 8.120/1939. М. Е. обь ограничени права собраний // Kárpátaljai közlöny – Подкарпатский вестник. – 1939. – № 7. – С. 6-7.

⁹ Budapesti közlöny. – 1939. – szám. 146. – old. 8.

¹⁰ Шляхом Жовтня (Боротьба трудящих Закарпаття за соціальне і національне визволення, за возз'єднання з Радянською Україною): Зб. документів. – Т. V. (1938-1944 р.р.) / Упоряд. Г. Сіяртова. – Ужгород: Карпати, 1967. – 519 с. – С. 122.

¹¹ Довганич О. Вказана праця. – С. 203.

¹² Пащуї З. Вказана праця. – С. 72.

¹³ Шляхом Жовтня. – С. 244.

¹⁴ Распоряжение м. кор. министерства № 10.700/1939. М. Е. Исполнение обязанностей по государственной безопасности на возвратившейся к Мадярской Святой Коронь подкарпатской территории // Kárpátaljai közlöny – Подкарпатский вестник. – 1939. – № 19. – С. 4.

¹⁵ Распоряжение м. кор. министерства № 8.310/1940. М. Е. о временном установлении объема периодических газет, производимых на ротационной и листовой печатной бумаге // Kárpátaljai közlöny – Подкарпатский вестник. – 1940. – № 9. – С. 1-2.

¹⁶ Довганич О. Вказана праця. – С. 204.

¹⁷ Пушкаш А. Вказана праця. – С. 381.

¹⁸ Пащуї З. Вказана праця. – С. 70.

¹⁹ Державний архів Закарпатської області. – Ф. 67. Берегівський бургомістр. – Оп. 3. – Спр. 28. Положення про роботу жандармерії в місті Берегово. – На 9 арк. – Арк. 1-2.

²⁰ Necze Gábor. Вказана праця. – С. 122.

²¹ Распоряжение м. кор. министра народной обороны число 6.730/през. 13. – 1942. по делу упорядкования круга компетенций жандармских командантов, облученных правом уголовного преследования // Kárpátaljai közlöny – Подкарпатский вестник. – 1942. – № 15. – С. 10-11.

²² Державний архів Закарпатської області. – Ф. 67. Берегівський бургомістр. – Оп. 3. – Спр. 28. Положення про роботу жандармерії в місті Берегово. – На 9 арк. – Арк. 4.

²³ Распоряжение м. кор. министерства число 190/1944. М. Е. по делу права надзвычайного поужития оружя м. кор. Жандармства // Kárpátaljai közlöny – Подкарпатский вестник. – 1944. – № 4. – С. 1-2.

²⁴ Державний архів Закарпатської області. – Ф. 45. Піджупан Ужанської жупи. – Оп. 2. – Спр. 614. Циркуляри міністерства внутрішніх справ про права жандармів на користування зброєю, про догляд за діяльністю робітничих і професійних спілок, про заборону євреям користуватися зброєю і інші. – На 82 арк. – Арк. 51.

²⁵ Державний архів Закарпатської області. – Ф. 91. Ужгородська крайова королівська прокуратура. – Оп. 2. – Спр. 20. Списки жандармских станций на территории Ужгородского краевого королевского суда. – На 77 арк. – Арк. 17.

²⁶ Тернистый шлях до України: Зб. архівних документів і матеріалів «Закарпаття в європейській політиці 1918–1919, 1938–1939, 1944–1946 рр.» / Упоряд., передм. та покажчик О. Д. Довганича і О. М. Корсуна. – Ужгород: ВАТ «Вид-во «Закарпаття», 2007. – 750 с. – С. 430.

²⁷ Худанич В. Вказана праця. – С. 43.

²⁸ Довганич О. Вказана праця. – С. 204-205.

²⁹ Літопис Української Повстанської Армії. – Т. 18. – Торонто, 1990. – 328 с. – С. 27.

³⁰ Русин О. Вказана праця. – С. 75.

³¹ A m. kir. miniszteriumnak 5.800/1939. M. E. számú rendelete a Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai területekre vonatkozó igazságügyi zervezeti rendelkezések tárgyában // Budapesti közlöny. – 1939. – szám. 141. – old. 1-3.

³² Официальная часть. По предложению министра правосудия назначаю ...// Kárpátaljai közlöny – Подкарпатский вестник. – 1939. – № 24. – С. 1-2.

³³ A m. kir. miniszteriumnak 5.800/1939. M. E. számú rendelete a Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai területekre vonatkozó igazságügyi zervezeti rendelkezések tárgyában // Budapesti közlöny. – 1939. – szám. 141. – old. 1-3.

³⁴ Там само.

³⁵ Розпорядження м. кор. министерства ч. 7.630 / 1942. М. Е. въ дль принятия женщин наследкомь обратного присоединения областей, оторванных оть Мадярской Святой Короны въ поименный списокъ

кандидатовъ адвокатуры, замѣстителейъ адвокатовъ, респективно адвокатовъ // *Kárpátaljai közlöny* – Подкарпатский вѣстник. – 1943. – № 4. – С. 7.

³⁶ *Распоряжение* м. кор. министерства № 1.090/1940. М. Е. въ дѣль измѣненія установленій, касающихся адвокатской дѣятельности подкарпатскихъ адвокатовъ // *Kárpátaljai közlöny* – Подкарпатский вѣстник. – 1940. – № 7. – С. 4-5.

³⁷ *Распоряжение* м. кор. министерства № 4.550/1940. М. Е. по дѣлу взносowychъ повинностей въ пользу адвокатской коморы и опеко-пенсiонного земского учрежденія призванныхъ на чрезвычайные военные маневры адвокатовъ // *Kárpátaljai közlöny* – Подкарпатский вѣстник. – 1940. – № 28. – С. 20-21.

³⁸ Державний архiв Закарпатської області. – Ф. 91. Ужгородська крайова королiвська прокуратура. – Оп. 2. – Спр. 74. Список адвокатовъ кошицкой адвокатской палаты и решение палаты о закрытiи адвокатскихъ контор адвокатовъ евреевъ и о порядке ведения уголовныхъ делъ совершенныхъ адвокатами. – На 24 арк. – Арк. 13.

³⁹ *Пушкаш А.* Вказана праця. – С. 368.

⁴⁰ Державний архiв Закарпатської області. – Ф. 94. Ужгородський бургомiстр. – Оп. 7. – Спр. 95. Листъ підполковника Фейира Управлiнню бургомiстра м. Ужгорода вiд 10 жовтня 1939 р. щодо заходiв, пов'язанихъ зi створеннямъ Ужгородського вiддiлу контррозвiдки. – На 1 арк. – Арк. 1.

⁴¹ *Пушкаш А.* Вказана праця. – С. 397.

⁴² Шляхом Жовтня. – С. 107.

⁴³ Там само. – С. 108.

⁴⁴ *Розпоряження* м. кор. министерства ч. 7.990/1939. М. Пр. в дѣль вымагання перевозныхъ средствъ под титуломъ народооборонныхъ послугъ // *Kárpátaljai közlöny* – Подкарпатский вѣстник. – 1939. – № 6. – С. 33-35.

⁴⁵ Державний архiв Закарпатської області. – Ф. 47. Наджупан Ужанської жупи. – Оп. 1. – Спр. 412. Розпорядження i рiшення комисара Карпатської територiї вiйськовихъ дiй i ужгородського бургомiстра про введення в дiю новихъ адмiнiстративнихъ заходiв. – На 9 арк. – Арк. 7.

⁴⁶ *Пушкаш А.* Вказана праця. – С. 297.

⁴⁷ Державний архiв Закарпатської області. – Ф. 94. Ужгородський бургомiстр. – Оп. 7. – Спр. 95. Листъ підполковника Фейира Управлiнню бургомiстра м. Ужгорода вiд 10 жовтня 1939 р. щодо заходiв, пов'язанихъ зi створеннямъ Ужгородського вiддiлу контррозвiдки. – На 1 арк. – Арк. 1.

⁴⁸ Шляхом Жовтня. – С. 246.

⁴⁹ Там само. – С. 258.

⁵⁰ Там само. – С. 332.

⁵¹ *Brenzovics László.* Вказана праця. – С. 88.

⁵² Шляхом Жовтня. – С. 245-248.

⁵³ Там само. – С. 255.

Резюме

В статье рассматривается правовой статус полиции, жандармерии, адвокатуры, армии и контрразведки на территории Закарпатья в 1939–1944 гг., когда оно пребывало в составе хортистской Венгрии. Делается вывод о тоталитарном потенциале этих структур при отсутствии военной диктатуры в регионе.

Ключевые слова: Закарпатье, хортистская Венгрия, силовые структуры, военная диктатура.

Summary

The article is devoted to the policy advocacy, military and secret service legal status at the period from 1939 up to 1944 in Transcarpathia as a member of chartist Hungary. The author makes a conclusion about these structures total potential without military dictatorship existing in this region.

Key words: Transcarpathia, chartist Hungary, policy, advocacy, military and secret service, military dictatorship.

Отримано 25.06.2009